

Utsiktene for landbruket i forhold til internasjonale forhold og etter høstens stortingsvalg – et gjentak

Chr. Anton Smedshaug

AgriAnalyse, Første.am II NMBU

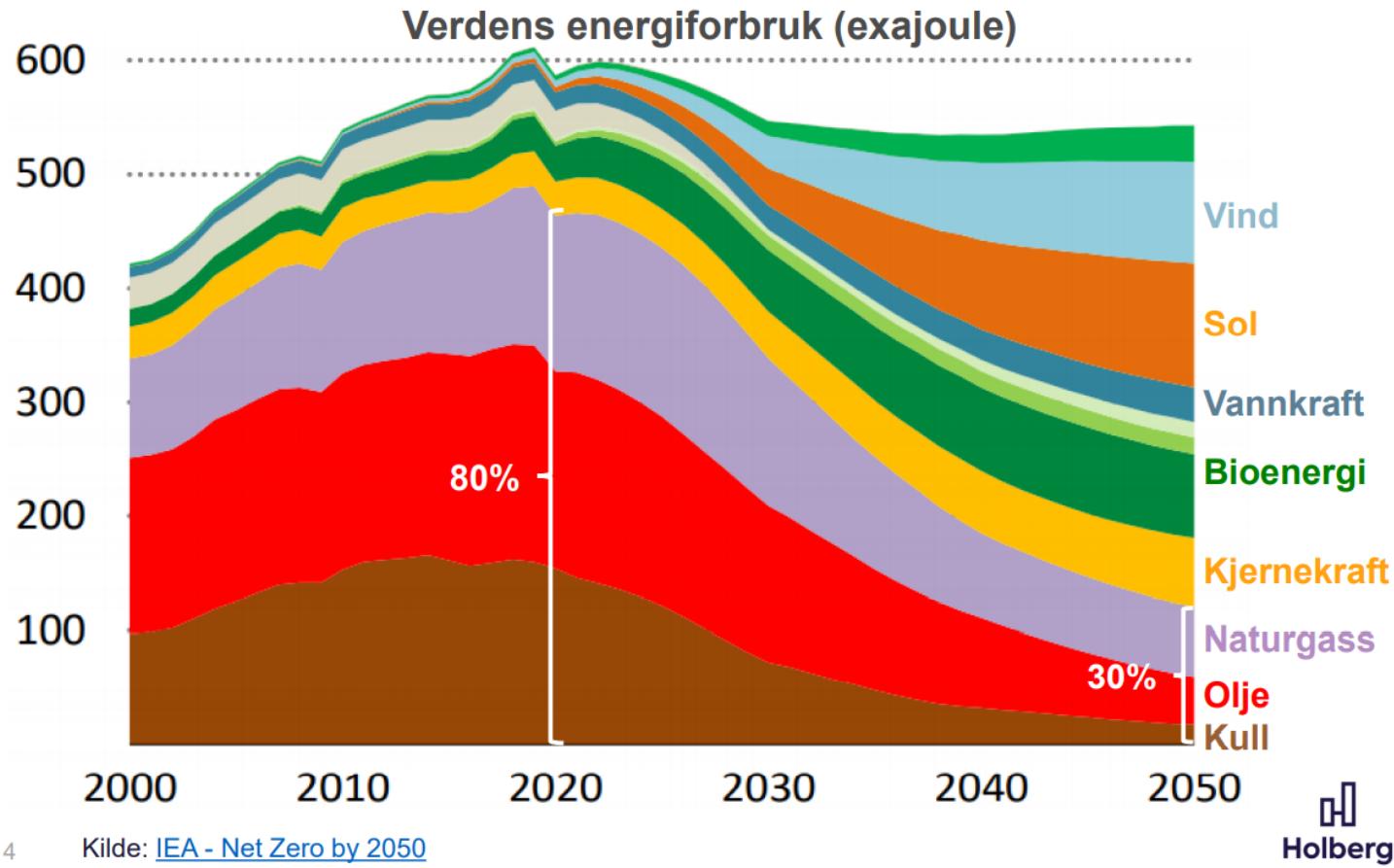

Bibelske sykler - hvete

Se, det skal komme sju år med overflod i hele Egypt. ³⁰ Etter dem skal det komme sju år med hungersnød, så all overfloden blir glemt i Egypt. Sulten skal fortære landet.

IEA mener at andelen fossil energi må ned fra 80 % til 30 % hvis nullutslippsmålet skal nås i 2050

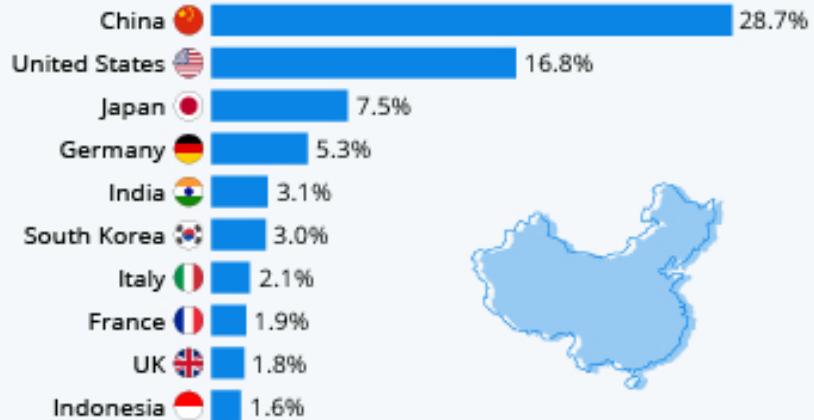

Satt på spissen

- Vi skal forsøke å unngå verdens største energi og råvareleverandør – Russland
- Vi skal koble fra verdens største industripodusent på en rekke områder – Kina
- Ymse Korona-effekter i verdikjeden
- Vi skal omstille fra hydrokarboner til elektroner – i størst mulig grad fram til 2030
- Ideen om at klimaomstillingen kan løses ved å sette hårete mål

China Is the World's Manufacturing Superpower

Top 10 countries by share of global manufacturing output in 2019*

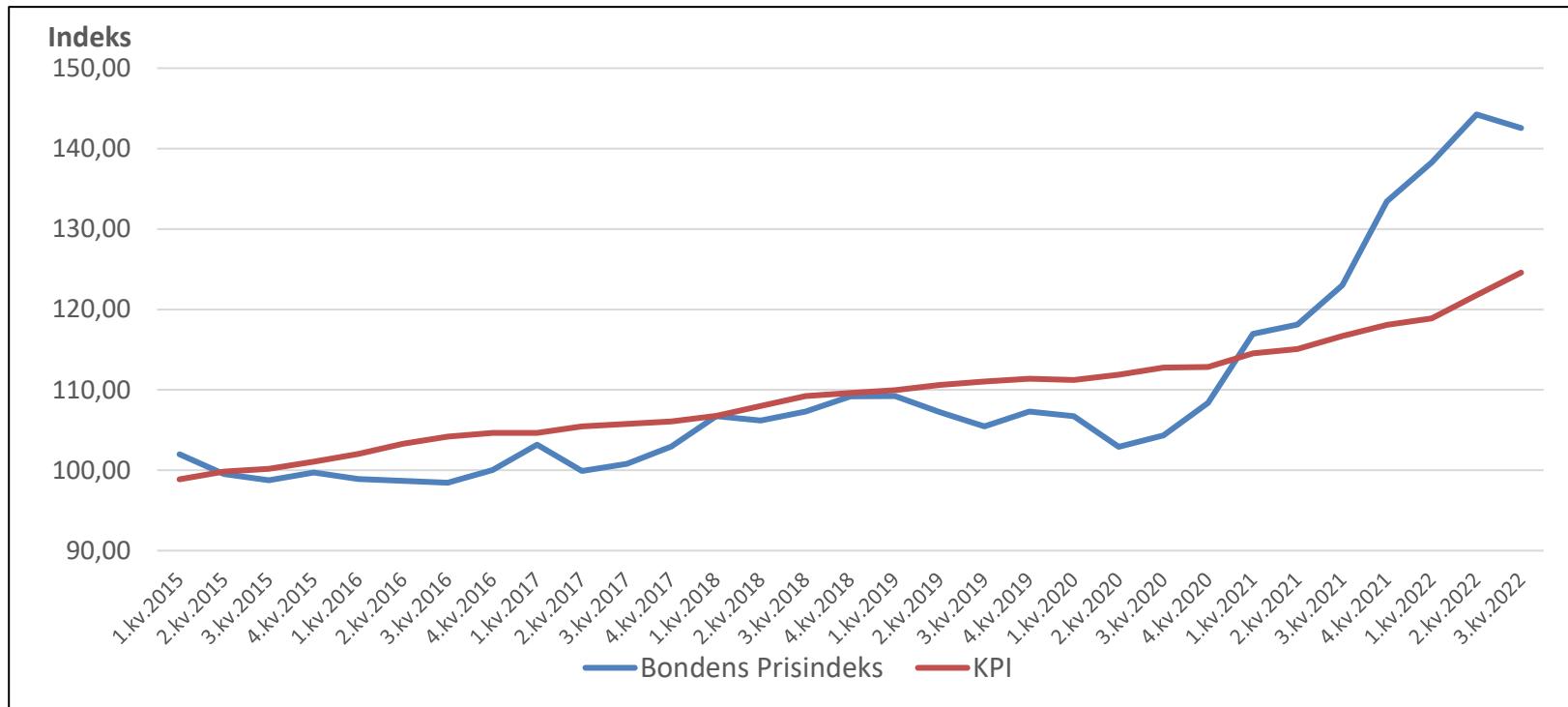
* output measured on a value-added basis in current U.S. dollars
Source: United Nations Statistics Division

statista

Bondens Prisindeks. 1.kv. 2015- 3.kv.2022.

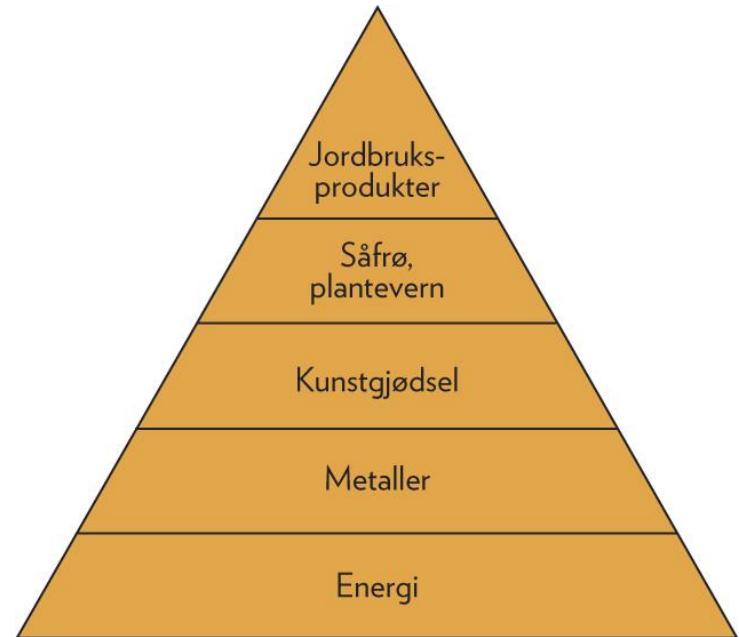
Kilde: AgriAnalyse og SSB

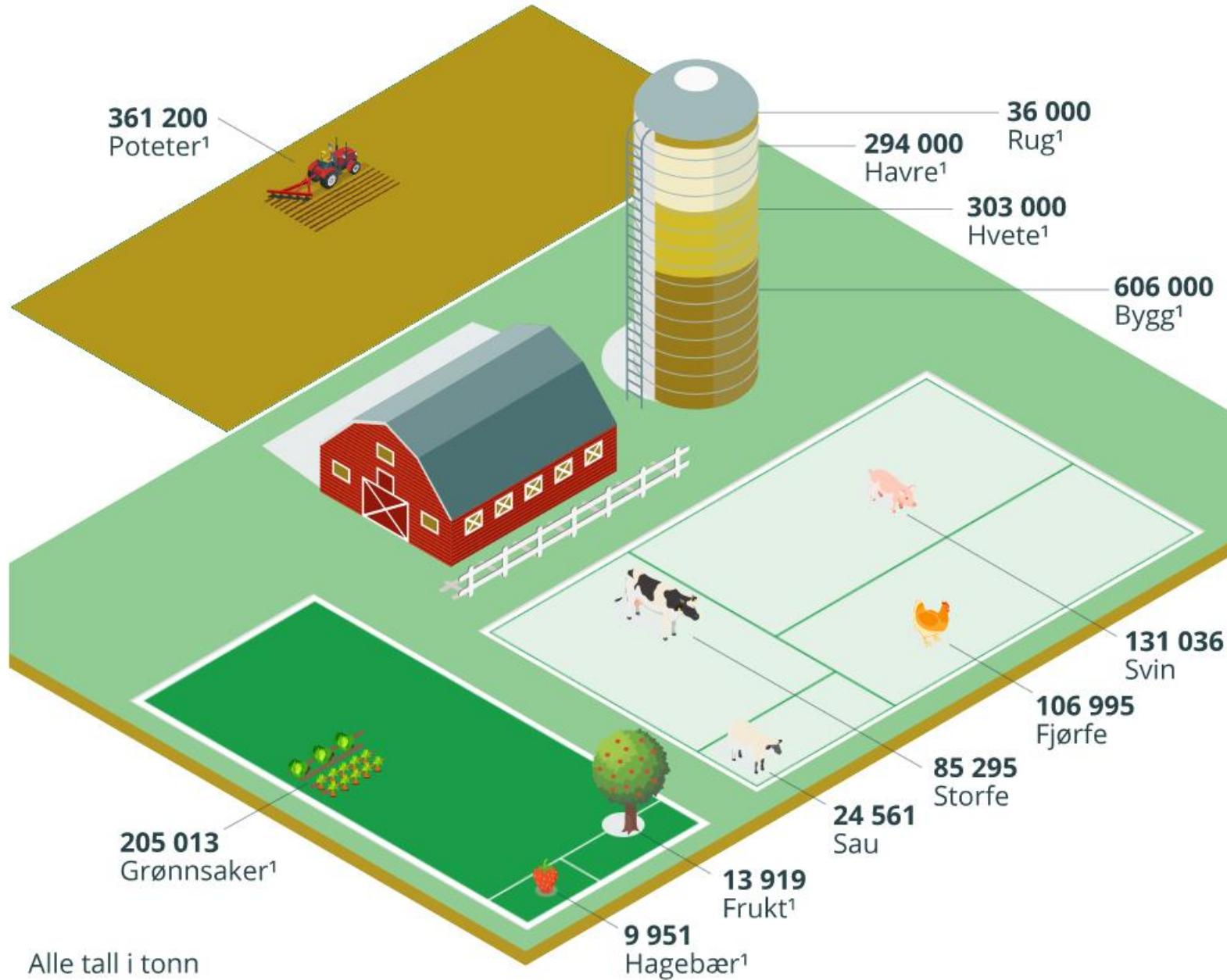
- Bondens Prisindeks har økt med 31,5 prosent fra 4.kvartal 2020 til 3. kvartal 2022
- Tilsvarende vekst for KPI er 10,4 prosent

Bonden – i toppen av kostnadskjeden - i bunn av verdikjeden

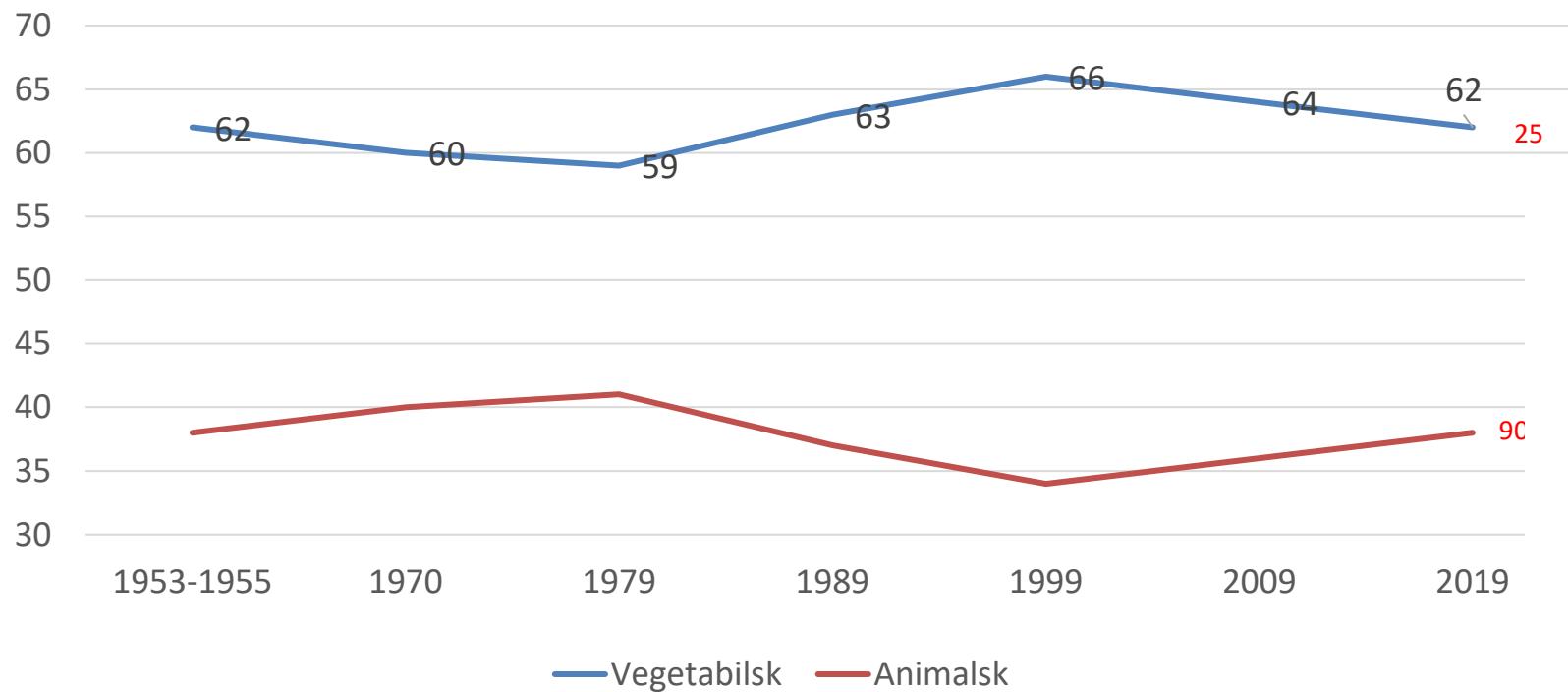
- Verdikjedeforstyrrelser - - transport
 - Manglende varer
 - Koronatiltak
 - Personellmangel (streik)
- Privsvekst innsatsfaktorer
 - Mineralgjødsel
 - Diesel
- Svakere marked for kjøtt
- Risikooptimalisering

Produksjon av jordbruksprodukter. 2020

Plant vs animal as %-share in nutrition

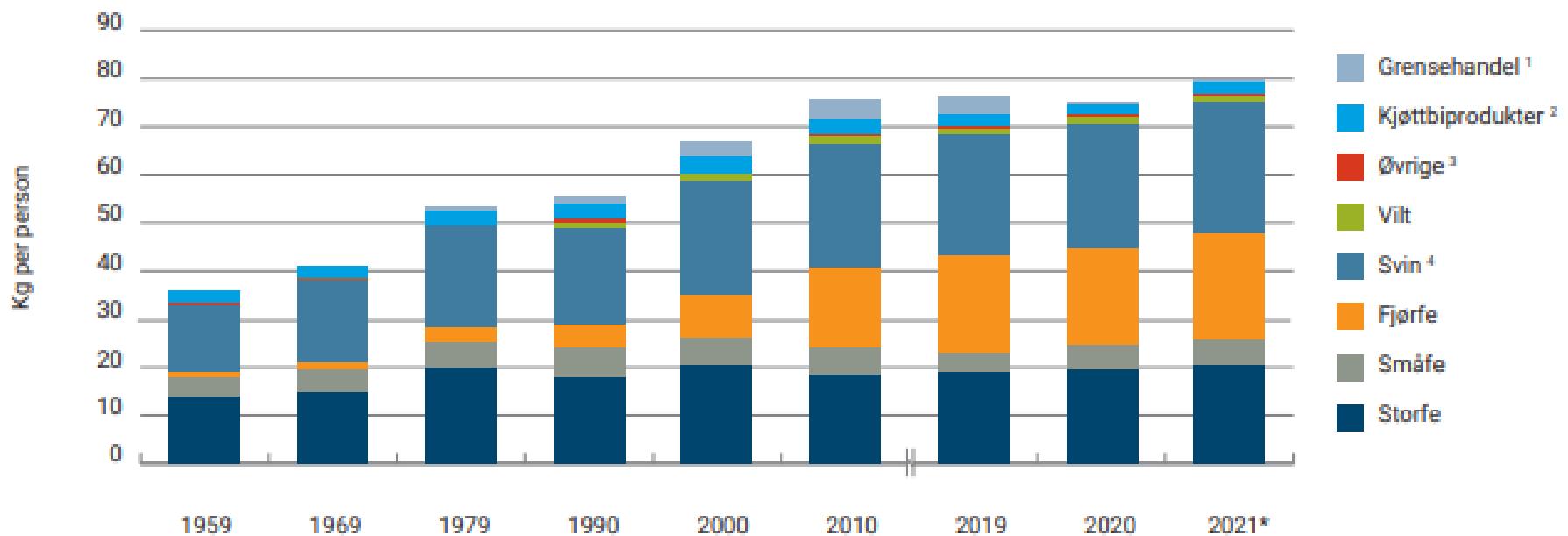
Dagens kosthold

Energiinntak i gjennomsnittskostholdet og selvforsyningsgrad målt på energibasis i 2021 inkl. grensehandel, fordelt på matvaregrupper (Helsedirektoratet 2022 og egne beregninger)

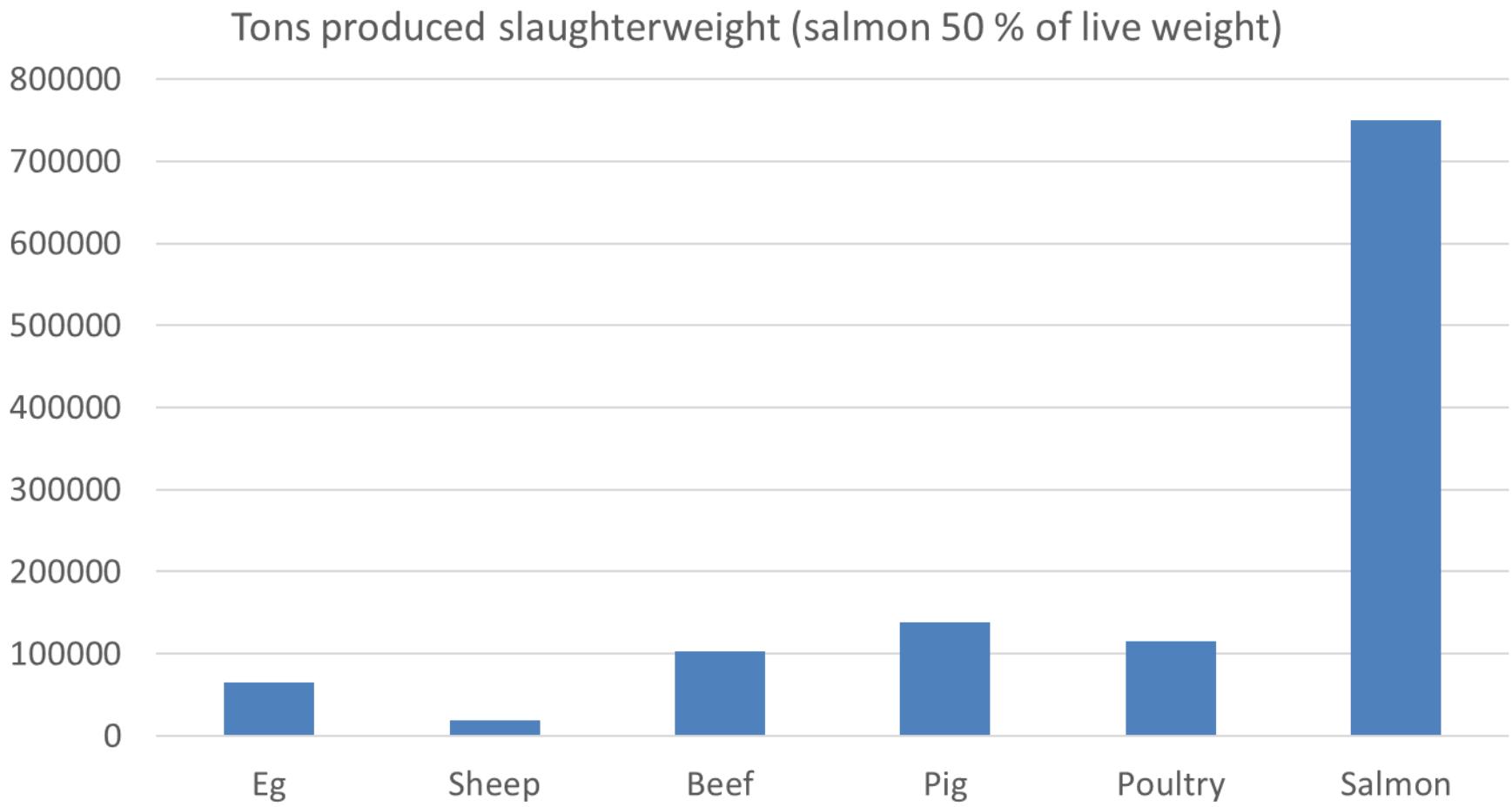
Matvaregruppe	Energiinntak i %	Norskandel i %
Korn og kornprodukter	28	33
Sukker	10	1
Plantefett	8	1
Kakao, nøtter og belgvekster	6	1
Potet	4	75
Frukt og bær	4	6
Grønnsaker	2	47
Grensehandel	1	0
Vegetabilsk totalt	62	22
Meieri	20	93
Kjøtt	14	93
Egg	2	99
Fisk	2	80
Grensehandel	1	0
Animalsk totalt	38	90
Totalt	100	47

Changes in consumption of meat

Figur 6.1.a. Engrosforbruk av kjøtt fordelt på dyreslag, kg per person

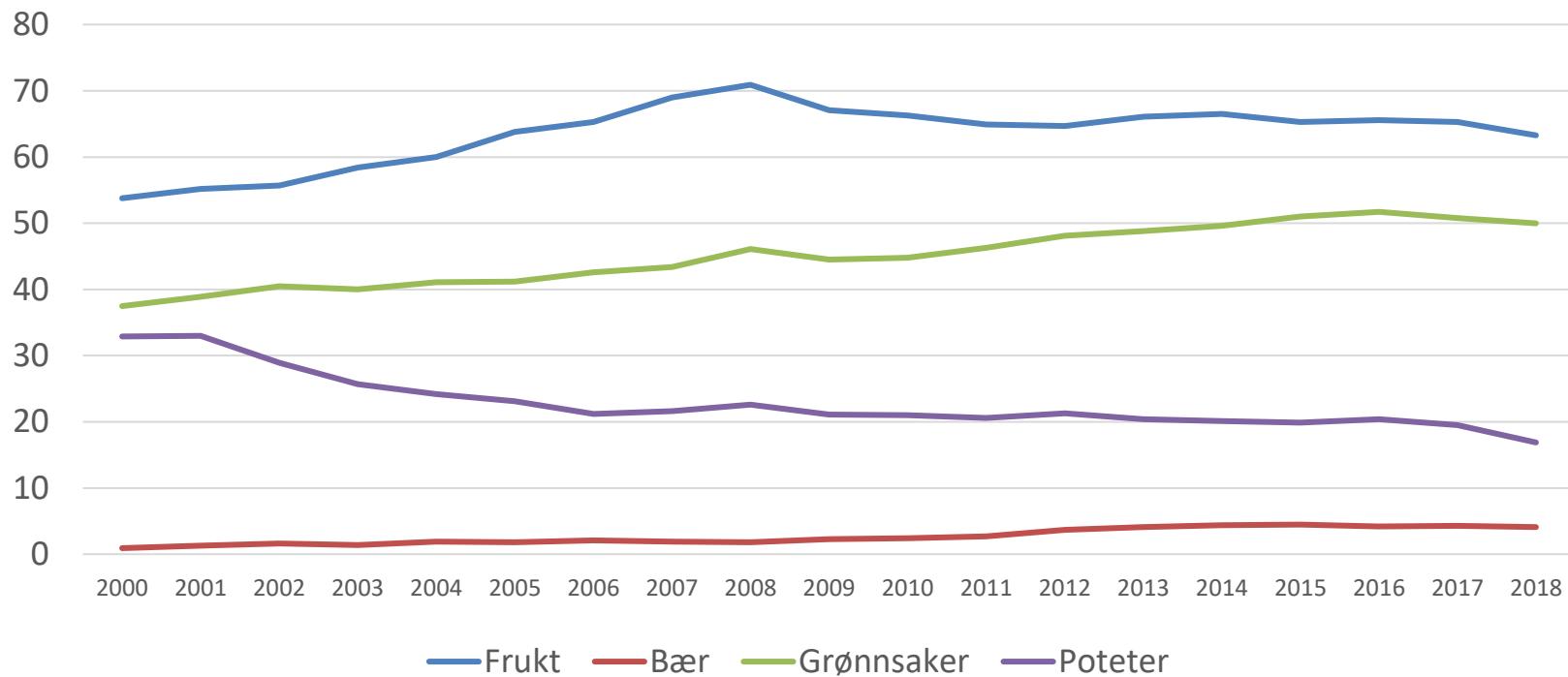

Husdyrhold på land og sjø

1 600 tonn reinskjøtt

Per capita forbruk av frukt, bær, grønnsaker og potet (kilo)

LENGE SIDEN FORBRUKET AV FRUKT OG GRØNT HAR VÆRT SÅ LAVT SOM NÅ

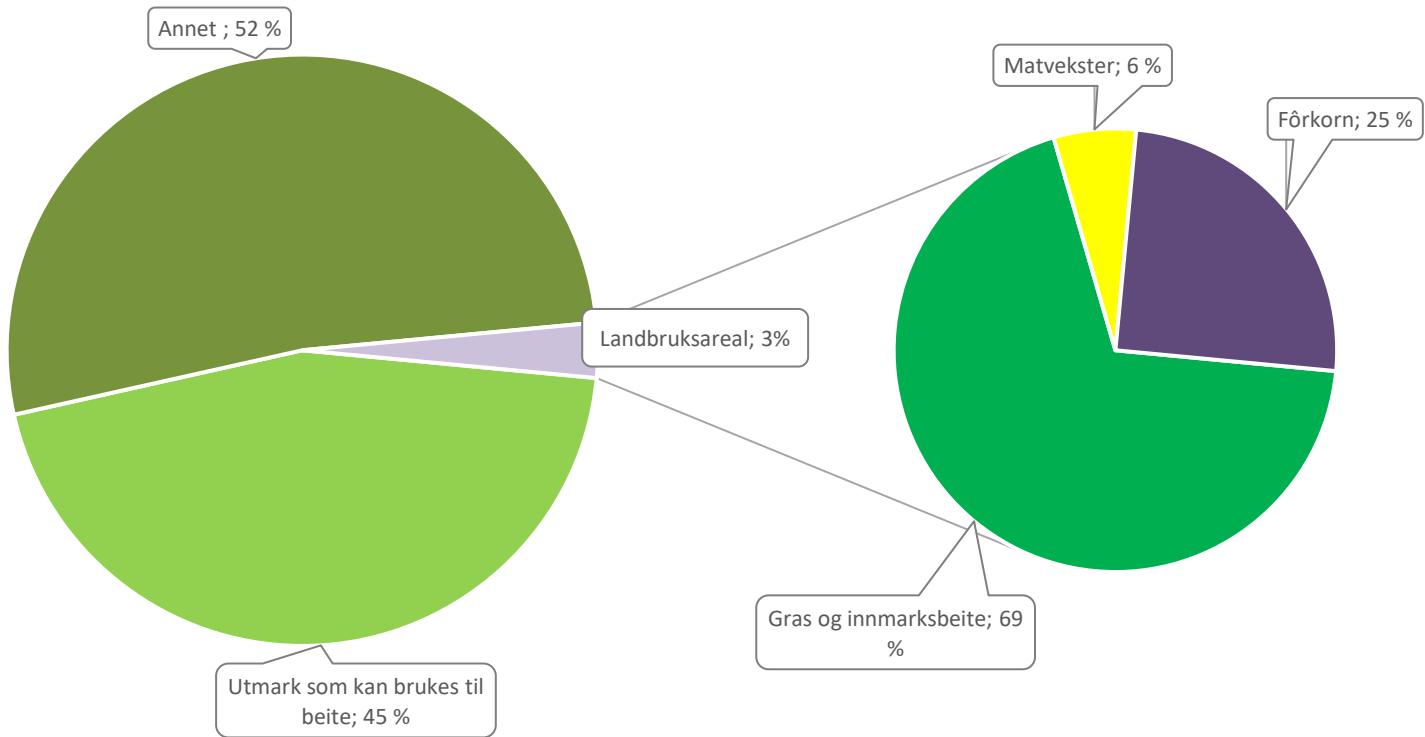
Andelen av oss som spiser de anbefalte «5 om dagen», har gått betraktelig ned og er nå på 18,2%, det laveste nivået siden målingen startet i 2017. Antall daglig gjennomsnittlig forbruk har gått ned fra 3,2 porsjoner i 2021 til 3 porsjoner i 2022, forklarer analysesjef i OFG, Tore Angelsen:

Ny regjering ny opptrapping

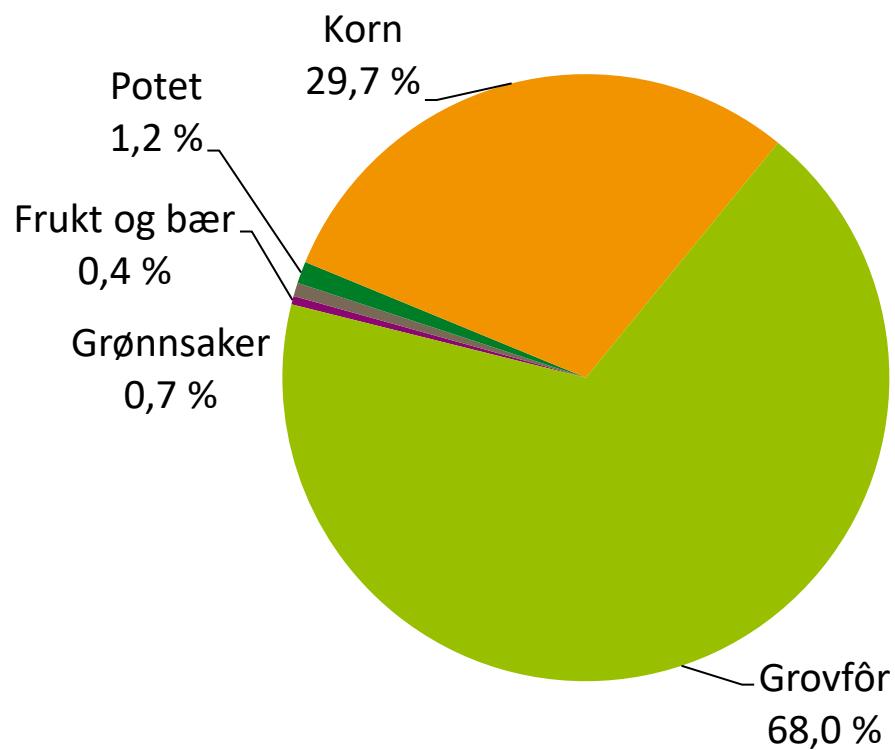
- Tette inntektsgapet
 - Nytt tallgrunnlag
- Senke kvotetaket
 - Tilskuddstak
- **50 % selvforsyning**
 - Hensyntatt fôrimport
- Investeringer
 - Holdforskrifter
 - Digitalisering av utmarksbru
 - (utenfor JA)
- Beredskapslagring

Norges land- og landbruksareal

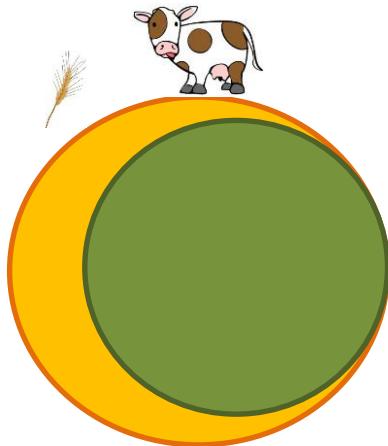
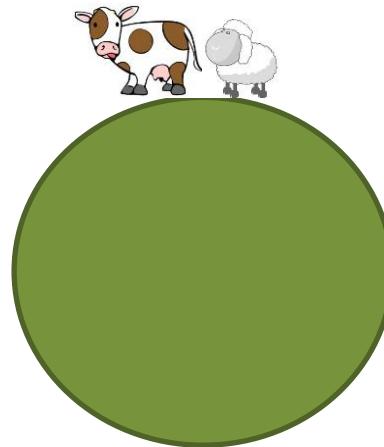
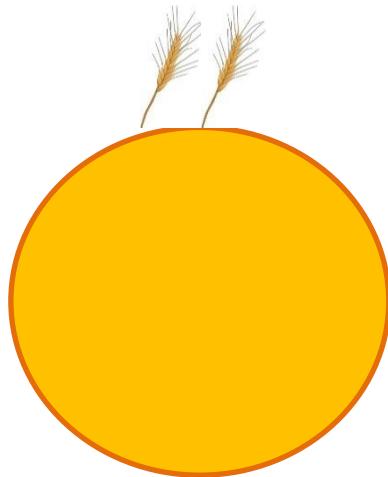
Arealfordeling vekster %

2020

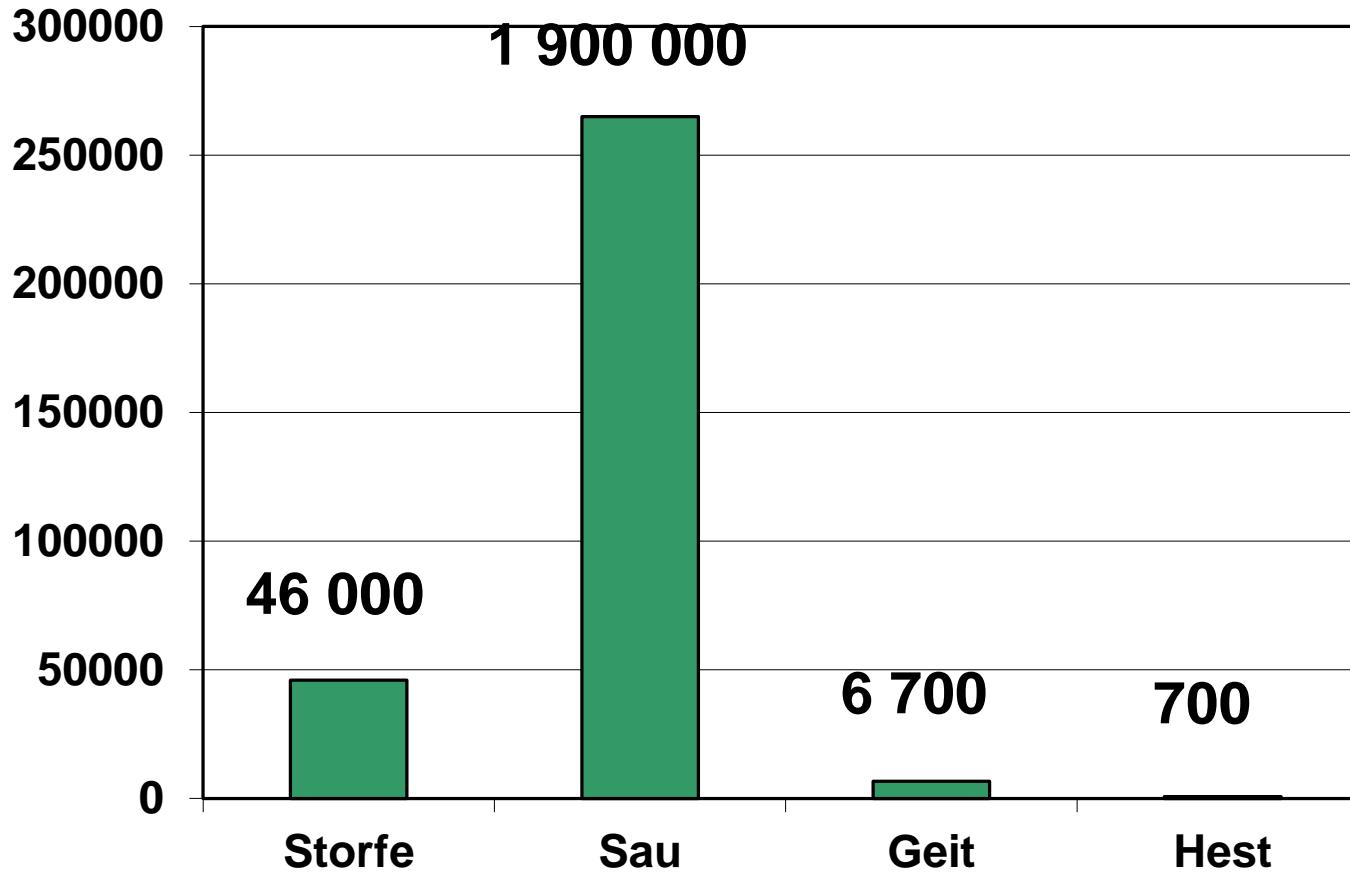

Arealfordeling
av vekster i
Norge,
3 % dyrkbart
1 % korn
2 % matkorn
> 1 % grønt

Ku eller korn?

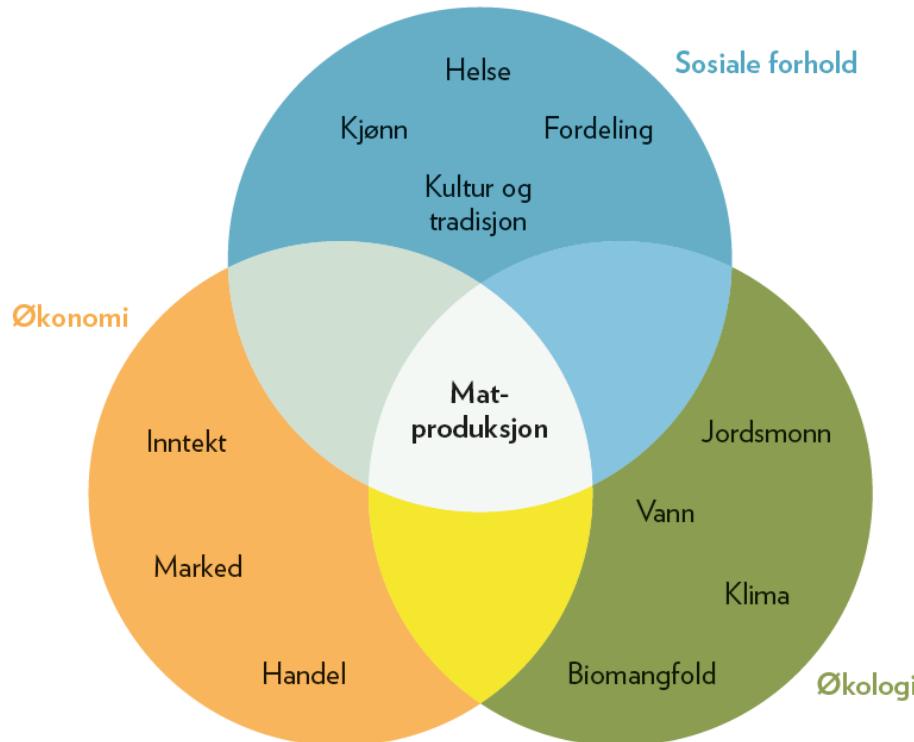

Husdyrtal i utmark 2018

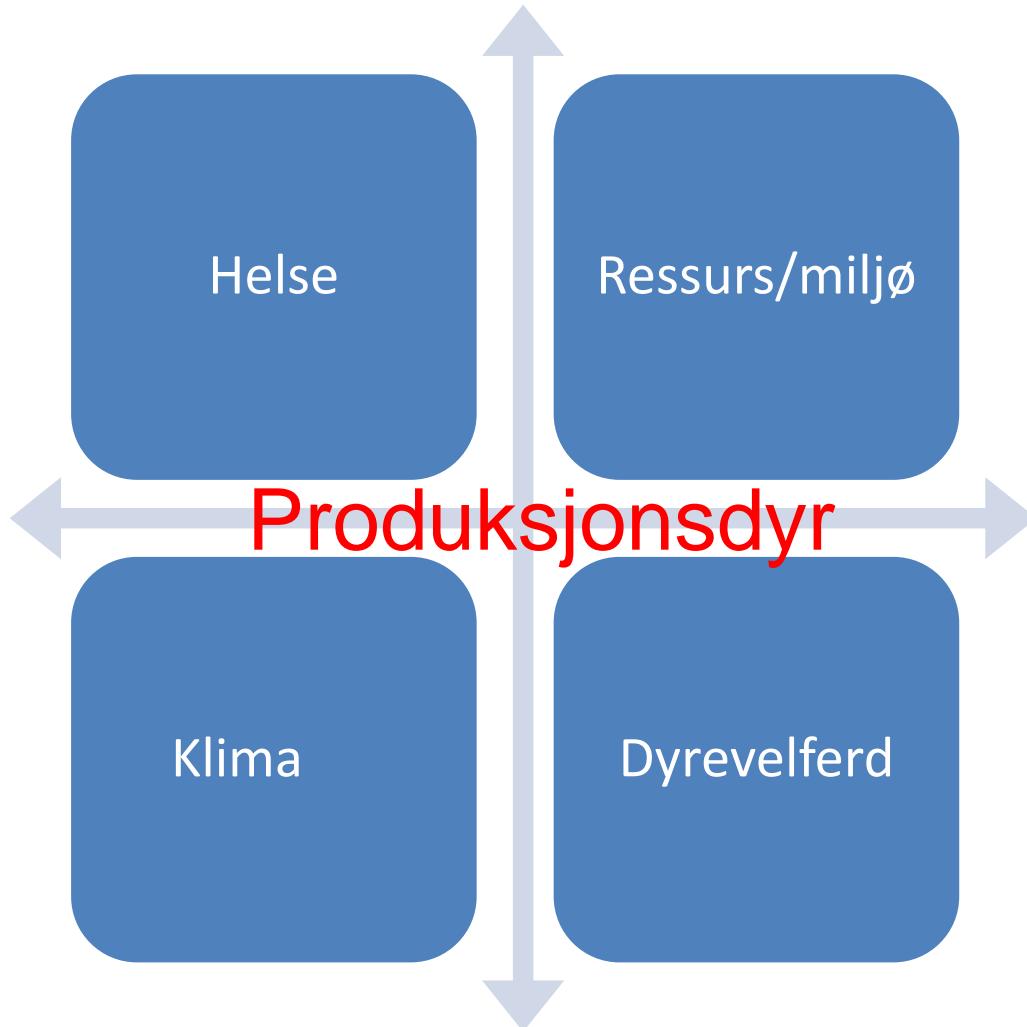
30 % av driftseiningane hadde sau i utmark og 27 % storfe.

Bærekraft

Kilde: «Kan jordbruket fø verden?»

Økonomisk kryssoptimalisering

Koblede fellesgoder

- Kulturlandskap
- Biomangfold
- Bosetning
- Kulturarv
- Matsikkerhet
- Mattrygghet

Utvalgte kulturlandskap i jordbruksområder

Publisert: 29.06.2010 Oppdatert: 24.10.2014

Satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruksområder er en oppfølging av nasjonale mål om å ivareta kulturlandskapet. Dette er et samarbeid og spleislag mellom landbruksmyndigheter og miljømyndigheter. Satsingen er basert på frivillige avtaler mellom staten og grunneierne. 22 utvalgte områder er nå med, fordelt med minst ett område i hvert fylke.

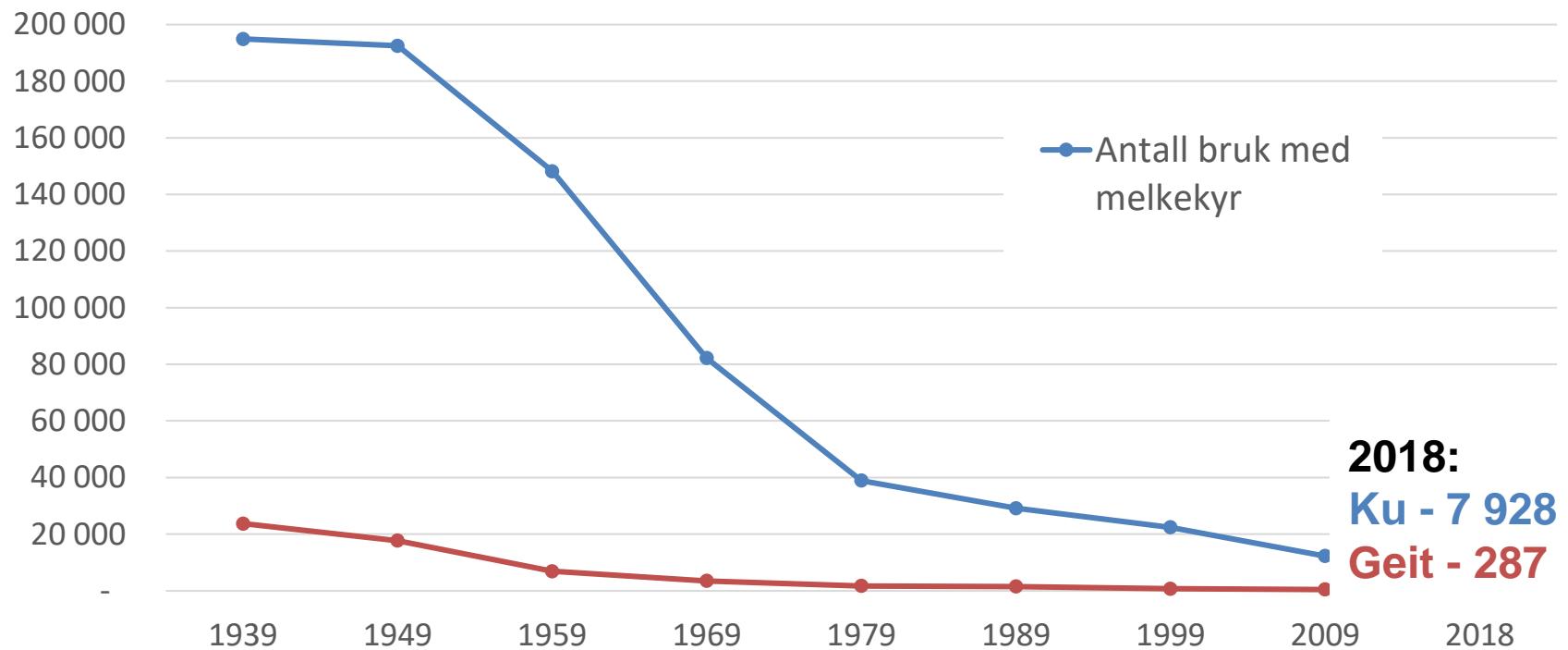
Kultur- vs museumslandskap

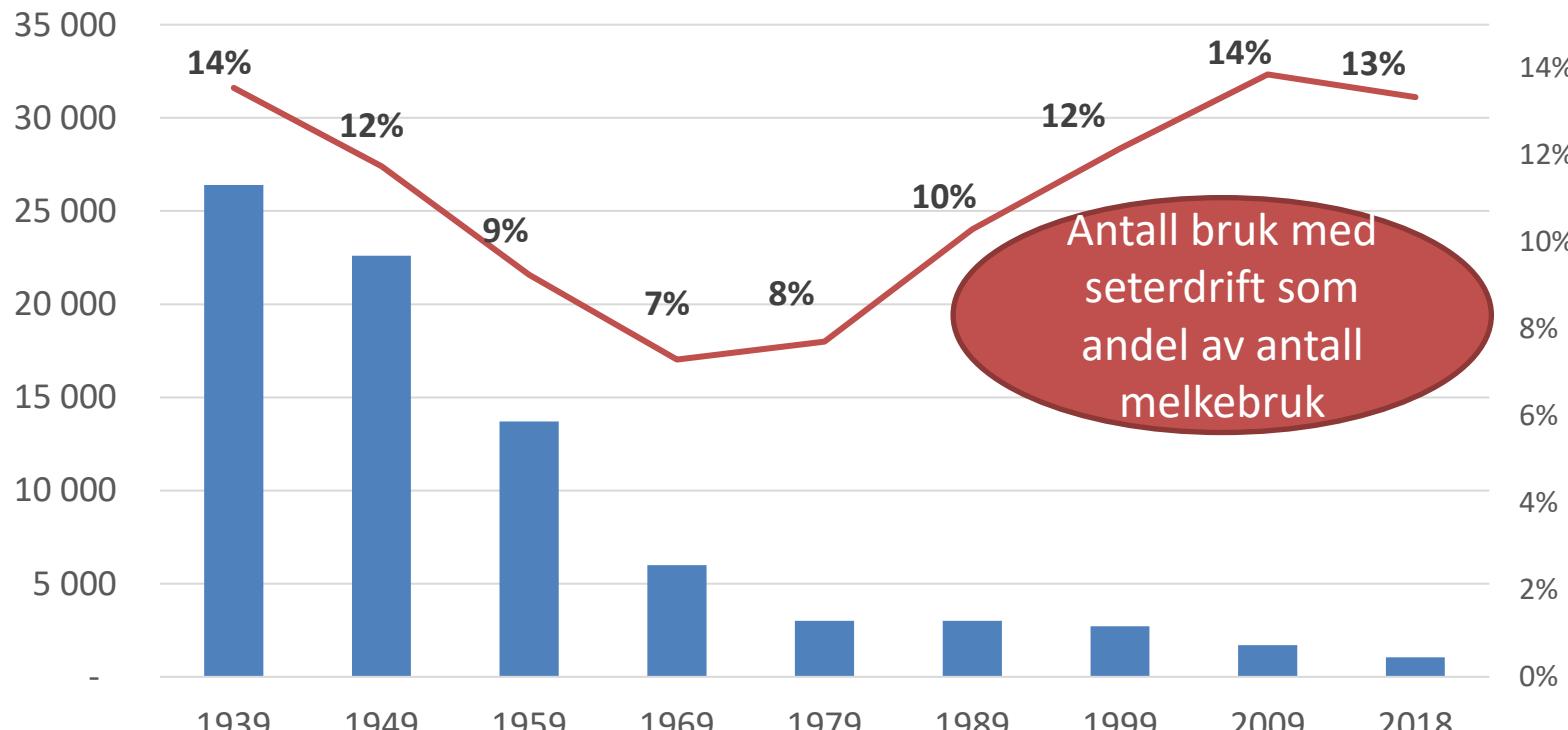
Jordbruk er miljøvern

- Men ikke naturfredning
 - Villmark vs utmark
- Vern gjennom bruk
- Økologi og økonomi må henge sammen
- Hvordan få en tilpasset struktur og regional
arealbruk?
 - Og mest mulig fellesgoder?
- Sær-støtte er nødvendig
 - Kan økologisk og lokalmat bidra?

Antall melkebruk i Norge 1939-2018

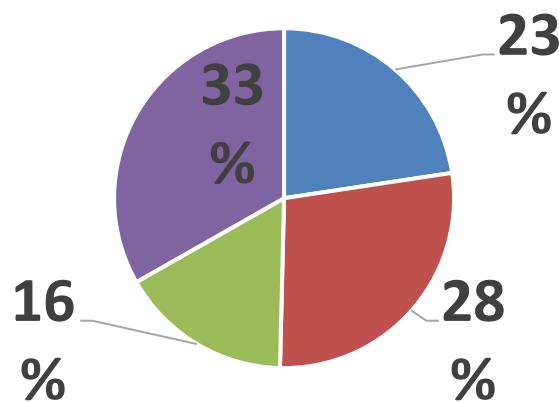

Antall gårdsbruk med seter 1939-2018

Kumelkprodusentene

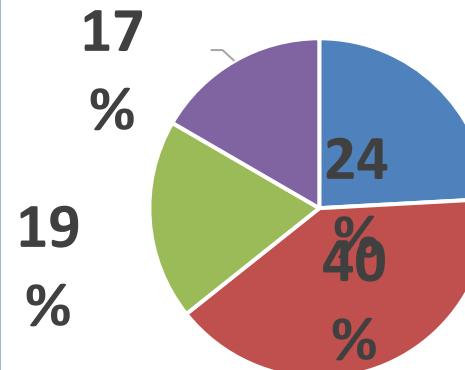
Alle bruk med kumelk

Totalt antall produsenter: 7928

- Under 15 melkekyr
- 15-22 melkekyr
- 23-30 melkekyr
- Over 30 melkekyr

Seterbrukere med kumelk

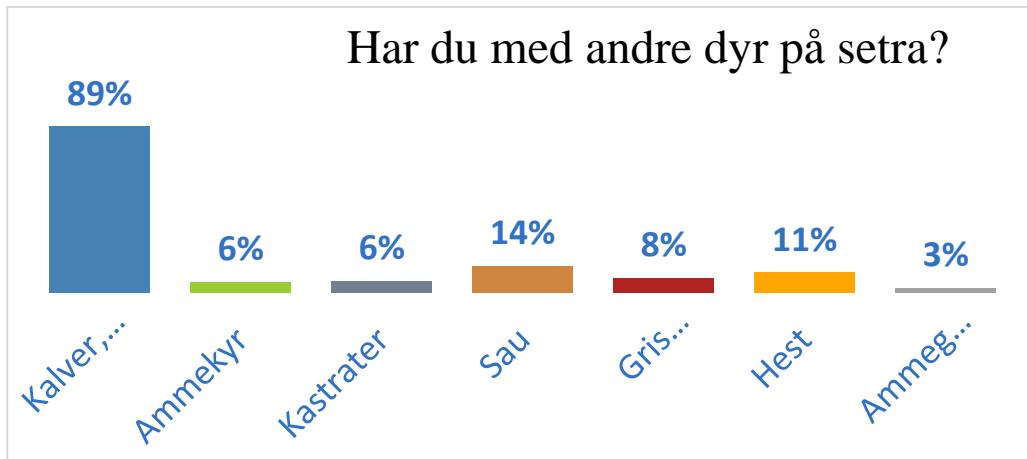
Antall svar: 494

Løsdriftskravet for storfe

- **2034:** Siste frist for å ha lagt om fra båsfjøs til løsdrift for alle fjøs med storfe
- **2024:** Krav til mosjon, kalvingsbinger og beitekrav på 16 uker
- **29 %** av seterbrukerne med melkekyr har lagt om til løsdrift på gården
 - mot **40 %** blant alle melkeprodusenter

Mangfold

- 12 % har bevaringsverdige storferaser som melkekyr (nasjonalt snitt: 4 %)
- 8 % er økologisk sertifisert (3 % nasjonalt)

Str og antall Løsdrift vs båsfjøs

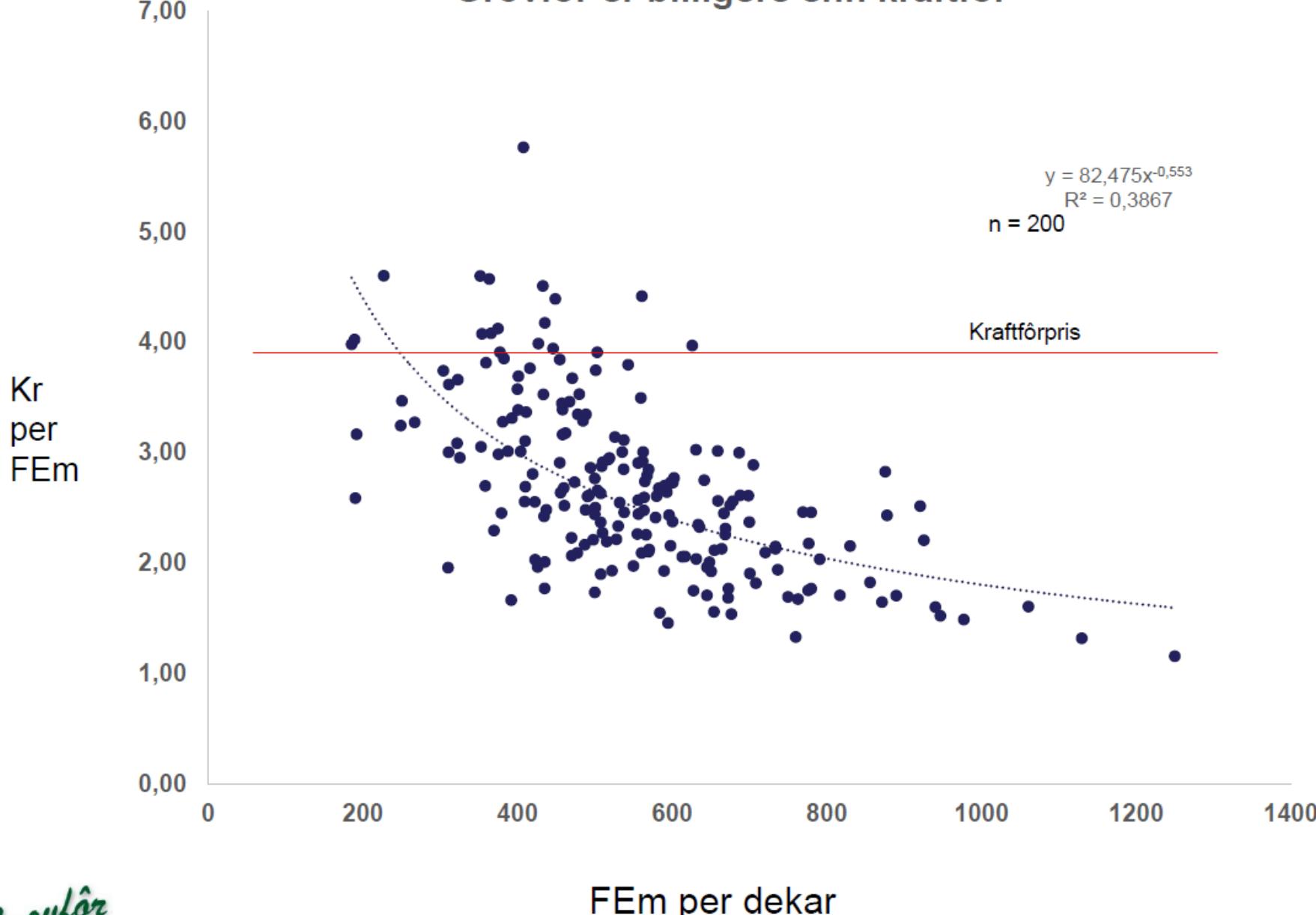
	Løsdrift						Båsfjøs					
	Ant dr.enhet	Årskyr	Årskyr pr dr.enhet	Leveranse, mill liter	Leveranse pr prod, tusen liter	Leveranse pr årsku	Ant dr.enhet	Årskyr	Årskyr pr dr.enhet	Leveranse, mill liter	Leveranse pr prod, tusen liter	Leveranse pr årsku
Viken	224	9 387	41,9	69,1	308,5	7 362	176	3 191	18,1	21,0	119,4	6 585
Innlandet	537	20 466	38,1	147,0	273,7	7 182	835	14 499	17,4	90,7	108,7	6 258
Vestfold og Telemark	75	3 245	43,3	24,1	320,9	7 419	56	862	15,4	5,5	97,4	6 328
Agder	76	2 819	37,1	20,6	271,0	7 307	181	2 954	16,3	19,4	107,4	6 581
Rogaland	399	17 295	43,3	133,7	335,1	7 731	507	10 378	20,5	70,2	138,5	6 766
Vestland	328	11 464	35,0	89,3	272,3	7 792	774	11 122	14,4	74,3	96,0	6 683
Møre og Romsdal	267	11 400	42,0	88,1	329,8	7 684	379	6 527	17,2	44,4	117,2	6 805
Trøndelag	758	31 687	41,8	237,7	313,6	7 503	678	13 287	19,6	88,7	130,8	6 676
Nordland	206	8 386	40,7	61,1	296,7	7 289	273	5 172	18,9	35,0	128,0	6 759
Troms og Finnmark	107	4 040	37,8	30,4	283,7	7 513	145	2 662	18,4	18,1	124,7	6 796
Landet	2 977	120 249	40,4	901,1	302,7	7 493	4 004	70 652	17,6	467,3	116,7	6 615

- *Stortinget ber regjeringen sikre at investeringsmidler bidrar til å realisere løsdriftskravet for små og mellomstore bruk*

En struktur tilpasset utnyttelse av arealressursene

- Vi må utnytte ressursene og arealene der de er.
- Øke beitebruk gjennom å ha dyr nær beiteareal i inn- og utmark. Sikre enheter og politikk som kan videreføre utmarksbruk og seterdrift, og større beiteopptak
- Lage en struktur som er tilpasset dyrere korn og olje ved transportbehov minker og beitebruk øker
- Investere for å håndtere klimarisiko
- Vi må tilpasse strukturen til Norge og ikke Norge til strukturen - kombinasjonsbruket

Grovfôr er billigere enn kraftfôr

Bedre arealutnyttelse – mindre tiltak

- Tilskudd for økt produktivitet i grovfôr og korn/proteinvekster og bruk av lokale ressurser.
- Gi støtte til omlegging av eng
- Gi ekstra støtte til kålrot, nepe og forbeter, formargkål, helsæd mm
- Gratis grovfôrprøver
- Gi støtte til kalking
- Innføre proteinbetaling også for fôrkorn
- Lage en påbyggingspakke for arealbruk basert på dagens soneinndeling og digitale kartverk
 - Eks teigstørrelse, bratthet mm
- Styrke gjerdehold og elektroniske gjerdeløsninger, gps-bjeller

Godt utgangspunkt for drøvttyggere

- I utgangspunktet stor mulighet for å løfte fram det første «Helnorske» dyret (- vit. Min++) dvs 98 % er det nye 100 %.

Tabell 2 Anslatte gjennomsnittlige norskandeler i fôrrasjonen for ulike dyreslag

	Grovfôr	Kraftfôr	Norskandel i kraftfôr	Norskandel i fôrrasjonen
Melkeku	57 %	43 %	45 %	76 %
Melkegeit	50 %	50 %	50 %	75 %
Ammeku	92 %	8 %	70 %	98 %
Øvrige storfe	73 %	27 %	70 %	92 %
Sau	91 %	9 %	70 %	97 %
Gris	10 %	90 %	75 %	78 %
Kylling, Verpehøne	0 %	100 %	55 %	55 %

Helnorsk småfenæring

- Visjon for «Hel-norsk småfenæring» *Grasfødd og moderne*
Først sau – så geit
- Stimulere økt produktivitet i grovfôr og korn/proteinvekster og bruk av lokale ressurser.
- Lage en påbyggingspakke for arealbruk basert på dagens soneinndeling og digitale kartverk
 - Eks teigstørrelse, bratthet mm
- Styrke gjerdehold og elektroniske gjerdeløsninger, gps-bjeller
- Målrettet bruk for kulturlandskap og mangfold
- Utvikle utmarksargumentet
 - Styrke lokale fellingslag for å sikre raske uttak av skadedyr

Kjøttbeinmjøl framfor soya

FORFATTERE

Gorm Sanson
gorm.sanson@fkf.no

Christian Anton Smedshaug
[christian.anton.smedshaug
@agrianalyse.no](mailto:christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no)

Siv Heia Uldal
siv.uldal@animalia.no

Birger Svhuis
birger.svhuis@nmbu.no

Ole Alvseike
ole.alvseike@animalia.no

Kjøttbeinmel – en ressurs med stort potensial

Kjøttbeinmel har vært en verdifull råvare for kraftfôrproduksjon. Kugalskap-epidemien, og tilsvarende sykdom hos mennesker, satte en brå stopper for dette. Tiltakene som ble innført var effektive i å forhindre forekomsten av disse sykdommene. Imidlertid førté disse tiltakene til andre store konsekvenser. Spørsmålet nå er ikke om verden kan utnytte kjøttbeinmel på en trygg og bærekraftig måte, men hvordan og når.

I 1990 innførte Norge forbud mot bruk av kjøttbeinmel i drøvtyggerfôr. Et tilsvarende forbud kom i EU i 1994. I 2001 innførte EU videre forbud mot bruk av kjøttbeinmel til alle husdyrslag. Bakgrunnen for tiltakene og forbudene var kugalskap, en sykdom i gruppen TSE (transmissible spongiform encephalopati). Det var spesielt fryktet for videre smitte til mennesker av den uhelbredelige hjernesykdommen «new variant-Creutzfeldt Jacobs Disease» (nv-CJD) som var drivkraften bak disse historisk inngripende forbudene mot bruk av en spesifikk råvare til dyrefôr. Fasiten 25 år etter det første påviste tilfelle hos mennesker, er 231 påviste tilfeller totalt av nv-CJD, i hele verden. Forbudet fikk sine første lettrelser 20 år senere - med virkning fra september 2021.

Kjøttbeinmel var frem til 1990 en god proteinråvare i norsk husdyrfôr. Den var ikke forbundet med risiko for sykdom siden man i Norge siden 1959 hadde hatt forskriftsfestede strenge krav til varmebehandling – nemlig sterilisering på 140°C i

KAN ERSTATTE 60 000 TONN SOYAMEL OG GI NOE MER BRUK AV NORSK KARBOHYDRAT

Hva trengs?

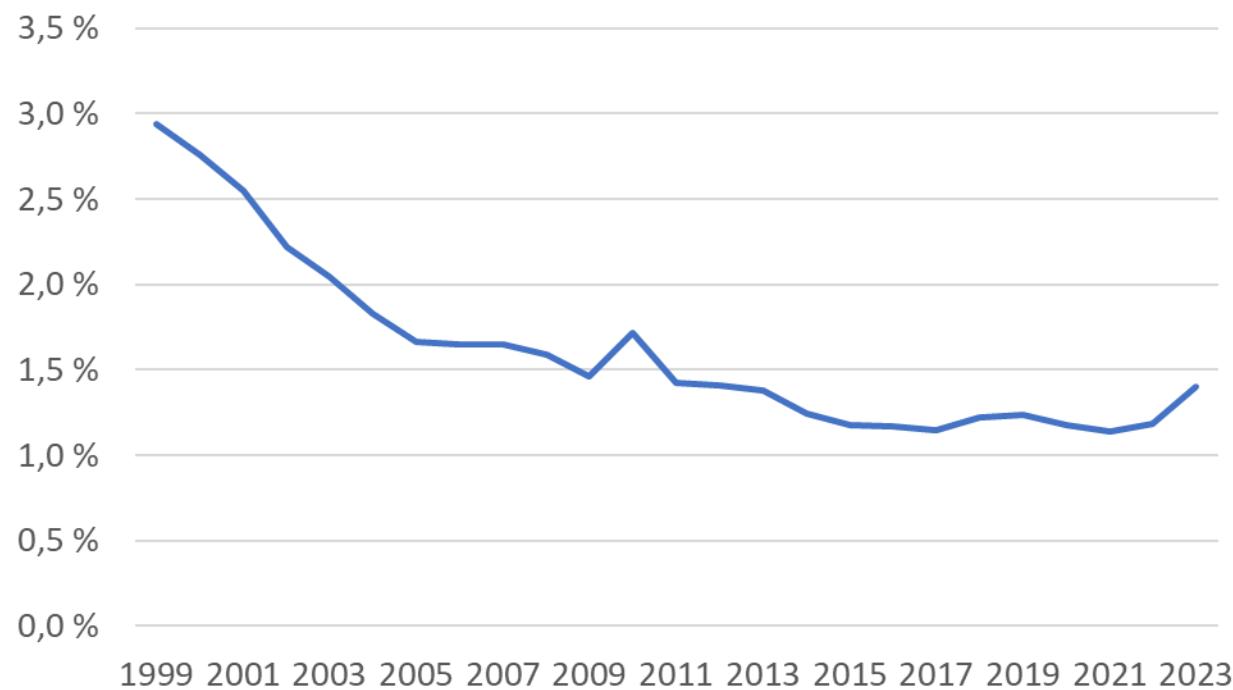
- Ta vare på struktur - Kapital
 - Større tilskudd og rammer- båsfjøfsfornyning
 - Bygge md framföring
 - For lavere ytelse
 - Moderne sau- og ammekufjøs
- Automatisering/digitalisering (kamp om arbeidskraften)
 - i-mek,
 - Digitalisering av utmark
 - Utvikle norsk næringsliv
 - Seterdrift – seterstøtte –
 - Kontroll på innsatsfaktorer
- Eget fôr
 - Positiv visjon for 100 % norsk
 - Strøm/varme
- Et sterkt fokus på godt dyrehold
 - Beitebruk
 - Best mulig, basert på «naturlig atferd», ikke minst mulig
 - Veterinærdeknig
- Velferdsordninger - fritid og frihet
 - Avløsning
 - Permisjoner

Er investeringer feil?

- Meget presist treff
- Blir ikke borte med ny regjering
- Hjelper umiddelbart
- Avlaster markedsuttak
 - Markedet kan brukes til dekke løpende kostnader
- Vil økte inntekter gå til økte investeringer?

år	Bygninger	Maskiner	Totalt 2019 tall
1980	1,8	2,0	20.4
2000	1,4	2,4	7,9
2020	4,9	3,1	8,3

Landbruksstøtte – andel av statens utgifter (uten låne- og petroleumskost)

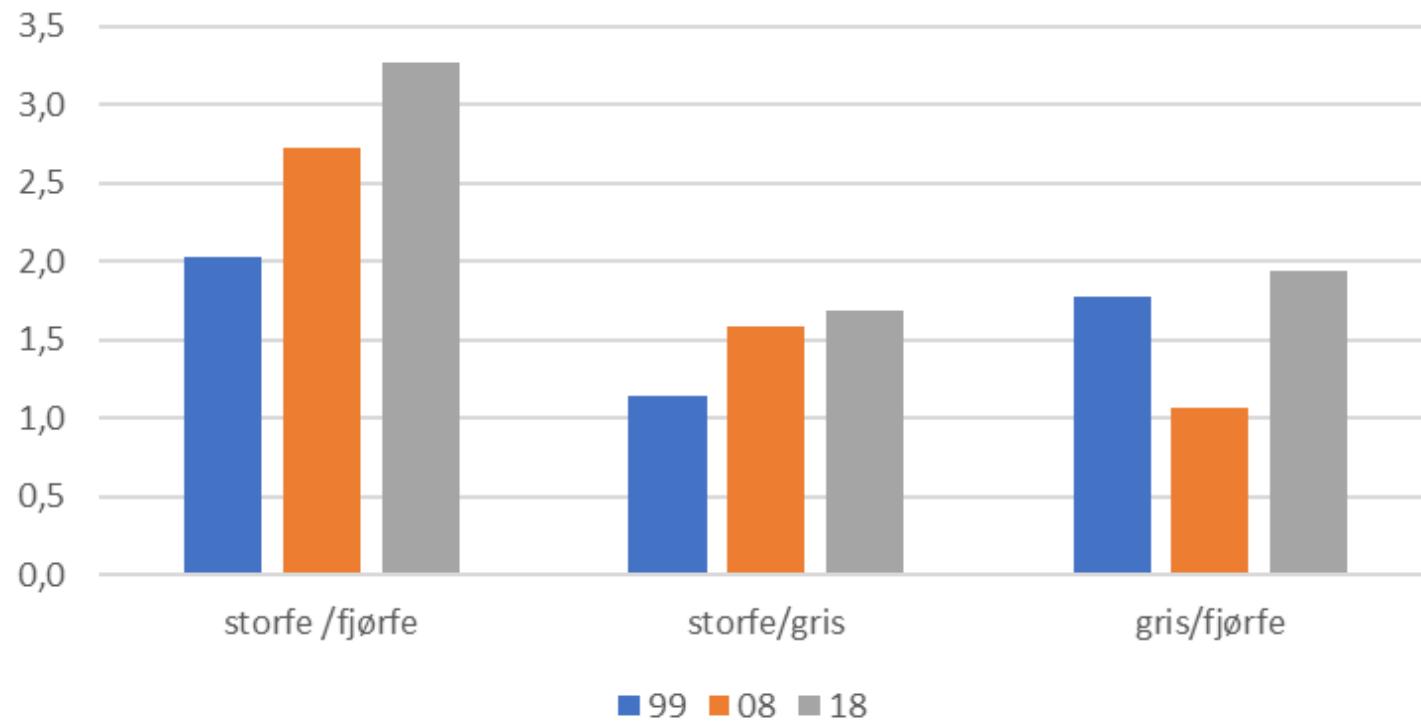
Jordbruksoppgjøret 2022

Tabell 2.1 Økning i inntektsmuligheter for 2022 og 2023, sammenlignet med 2022, før oppgjør.

	2022	2023
Endring i målpriser 1)	1 207	1 488
Endret bevilgning på kap. 1150	2 000	5 505
Overførte midler	63	-
Endret verdi av jordbruksfradraget	298	367
Sum, mill. kroner	3 568	7 360

1) Deler av prisøkningene kan reverseres i fremtidige forhandlinger.

Differanse i oppgjørspris mellom dyreslag

Fortid-nåtid-framtid

- **gras – havre- resirk næringstoffer- lokale gener**
- **gras/kraftfôr – Olje og diesel – kunstgjødsel – globale gener**
- **Gras/kraftfôr- Fornybar energi/biodiesel – resirk næringssstoffer og kunstgjødsel- glokale gener**
- **Fleksible - familiedrevete enkeltbruk er hovednøkkelen til et omstillingsdyktig landbruk**